

Kina og den vestlige imperialism

Briternes opiumeksport

Europæernes køb af de eftertragtede kinesiske luksusvarer – the, porcelæn, lakvarer, silke – måtte betales med sølv, for det var ikke muligt at afsætte europæiske varer til det kinesiske købmandskonsortium. Strømmen af sølv til Kina var i høj grad med til at stimulere den kinesiske økonomi. De europæiske magters utilfredshed med de meget begrænsede rammer for handel med kineserne voksede imidlertid i takt med deres militære styrke og udbygningen af imperier i Asien.

Britiske diplomatiske anstrengelser for at opnå aftaler om bedre vilkår for det britiske ostindiske kompagni gav ikke noget resultat. Den kinesiske regering meddelte i 1793 den britiske ambassadør George Macartney, at Kina havde alt, hvad det behøvede, og at mærkværdige europæiske varer ikke havde nogen interesse.

Briternes løsning på problemet var eksport af opium til Kina. Den blev produceret i Storbritanniens besiddelser i Indien og blev afsat uden om de officielle handelskanaler. Kejseren forbød i 1800 enhver import af opium, fordi opiumafhængigheden antog et faretruende omfang, men det standsede ikke denne handel. Briterne ignorerede simpelthen forbuddet. De anså det kinesiske styre for forældet, inkompetent og ineffektivt. I 1773 eksporterede de ca. 1000 kasser opium til Kina, og i 1832 var eksporten oppe på 23.570 kasser. Hvor kineserne før havde et handelsbalanceoverskud med Europa, så sølvet strømede ind i Kina, var billedet vendt på hovedet. Nu strømede sølvet ud af Kina. Det bidrog til de fattige bønders elendighed, for sølvmønters værdi steg i forhold til kobbermønter, og bøndernes afgifter var fastsat i sølv, mens deres beskedne indtægter var i kobbermønter.

Kinas nederlag - og de "ulige traktater"

Indtil midten af 1800-tallet havde Kina næsten ingen erfaringer med militære sammenstød med europæerne – i modsætning til araberne og osmannerne, der i århundreder havde været i krig med europæiske stater. Kinas krige havde været udkæmpet mod centralasiatiske steppefolk og mod små stater i Indokina, og i alle tilfælde havde kineserne været våbenteknologisk overlegne. Det er en del af baggrunden for, at kineserne i katastrofal grad undervurderede briternes militære formåen. De vidste, at briterne var overlegne til søs, men var helt overbeviste om, at det lille fjerne land hinsides havene umuligt kunne vinde en landkrig i det umådeligt store Kina.

I 1839 forsøgte regeringen at slå til mod opiumshandelen. Et stort parti britisk ejet opium blev beslaglagt og brændt, og briter blev tilbageholdt. Det udløste en britisk krigserklæring i januar 1840. Det viste sig hurtigt, at briterne var totalt overlegne – også i Kinas indre. Med støtte fra fladbundede, kanonbestykkede dampskibe trængte briternes hær op ad Yangtze-Jiang lige til den store nord-sydgående kanal, ad hvilken korn fragtedes til Beijing. Det var et kvælertag på landets økonomi. I 1842 måtte kejseren slutte en ydmygende fred, der indebar åbning af en række havne for europæisk handel. Hongkong blev afstået til briterne, og Kina måtte betale en stor krigsskadeserstatning.

Kinesernes fortsatte forsøg på at modarbejde europæernes handel – herunder deres ulovlige salg af opium – resulterede i en ny krig 1856-1860, som førtes af Storbritannien og Frankrig i fællesskab. Her rykkede de britisk-franske styrker ligefrem ind i hovedstaden og nedbrændte det kejserlige sommerpalads uden for Beijing. Kineserne måtte lovliggøre opiumhandelen og åbne yderligere 11 havne for europæerne. Rusland tvang i sammenhæng med fredsslutningen Kina til at afstå områder i Manchuriet i nordøst, hvor den russiske havn Vladivostok (:"Østens behersker") blev anlagt. Det var de første af de såkaldte "ulige traktater", som blev påtvunget Kina af vestlige magter: Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Rusland og USA. De imperialistiske stater fik "koncessionsområder" i de forskellige havnebyer, det vil sige et område, som var underlagt den fremmede magts kontrol. Desuden fik de imperialistiske lande "eksterritorialret" i Kina, hvilket vil sige, at deres statsborgere ikke kunne dømmes af kinesiske domstole, kun af landets egne. Kina blev derfor ikke nogen direkte koloni under en europæisk magt, men i stedet blev landet en såkaldt "halv-koloni", som de forskellige imperialistiske stater hver fik "én bid" af.

Karikaturtegning fra 1850'erne,